

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของ นักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2554 ครั้งนี้ได้้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอ รายละเอียดครอบคลุมหัวข้อที่สำคัญดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร
2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือ
3. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyles)
4. แนวคิดด้านประชากรศาสตร์
5. เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร

การสื่อสาร คือ กระบวนการของการถ่ายทอดสาร (Message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่ง เรียกว่าผู้ส่งสาร (Source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel) (การสื่อสารแห่งประเทศไทย, 2533, หน้า 22)

สมนึก วาระดี (2539, หน้า 9) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารเป็นการนำสื่อหรือข้อความของ ฝ่ายหนึ่งหรือจากหน่วยหนึ่ง ไปสู่บุคคลอีกบุคคลหนึ่งหรือจากหน่วยงานหนึ่ง ไปสู่อีกหน่วยงาน หนึ่ง

บุษบา สุธีธร (2541, หน้า 220-221) กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นกิจกรรม ระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ทั้งนี้เพื่อผลอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยปกติผู้สื่อสารมักสามารถแสดงปฏิริยา ป้อนกลับ ต่อกันได้ ในระหว่างสื่อสาร กิจกรรมที่บุคคล 2 คน หรือระหว่างบุคคลในกลุ่มเล็ก ๆ ดำเนินไป ร่วมกันก็คือ การแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อการรับรู้ความหมายร่วมกันลักษณะการ แลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย มีลักษณะแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การสื่อสารซึ่งหน้า (Face to Face Communication) เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งและผู้รับเห็น หน้ากัน และมีปฏิริยาป้อนกลับเข้ามาในกระบวนการสื่อสารได้ทันที คู่สื่อสารทั้งสองฝ่าย จึง สามารถปรับการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ จากการศึกษาปฏิริยาป้อนกลับของกันและกันได้ โดยตรง

2. การสื่อสารแบบผ่านสื่อ (Interpose Communication) เป็นการสื่อสาร โดยอาศัยสื่อ ที่มีช่องทางให้ส่งหรือรับข่าวสารได้ไม่เกินครั้งละสองคน เช่น การพูด โทรศัพท์ การเขียนจดหมาย ส่วนตัวถึงกันและกัน การสื่อสารผ่านทางอินเทอร์เน็ตส่วนบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นสื่อกลางระหว่างบุคคลที่ช่วยสร้างความเข้าใจอันดี ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ตามเป้าหมายและเป็นกลไกอันสำคัญที่จะใช้ในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงผู้รับสารไปในแนวทางที่ต้องการ อาจสรุปความสำคัญของการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ดังนี้คือ

2.1 การสื่อสารระหว่างบุคคลช่วยทำให้คู่สื่อสารเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นสื่อกลางในการประสานความสัมพันธ์ของบุคคลสองฝ่ายเข้าด้วยกัน

2.2 การสื่อสารระหว่างบุคคลช่วยทำให้คู่สื่อสารเป็นที่ยอมรับนับถือกันและกัน

2.3 การสื่อสารระหว่างบุคคลทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน

2.4 การสื่อสารระหว่างบุคคลนำมาใช้ในการขอความช่วยเหลือ ความร่วมมือเป็นส่วน รวมในหมู่คณะได้

2.5 การสื่อสารระหว่างบุคคลใช้ในการวินิจฉัยตั้งการประสานงานและควบคุมงาน

2.6 การสื่อสารระหว่างบุคคลใช้ในการ โน้มน้าวใจให้เกิดความสามัคคี และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ในหมู่คณะ

ขวัญเรือน กิติวัฒน์ และภัสวดี นิติเกษตรสุนทร (2541, หน้า 5) กล่าวว่า การกระทำหรือการแสดงออกซึ่งสัญลักษณ์ที่มีลักษณะบงบอกว่าเป็นการสื่อสารความหมายโดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้สึกรู้สีกคิด ทักษะคิด ตลอดจนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลัก คือ ความเข้าใจร่วมกัน

กาญจนา แก้วเทพ (2552, หน้า 253-254) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการสื่อสารสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สำหรับเนื้อหาของทฤษฎีการปลูกฝังความเป็นจริงจากสื่อ นั้น อาศัยพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี (โดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสาร) ที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (ใน ความหมายที่เฉพาะเจาะจงลงมาให้มากยิ่งขึ้น คือ วิถีชีวิต วิถีคิดและสำนึกร่วมของผู้คนในสังคม)

ผลกระทบในระดับบุคคล ดังที่ได้กล่าวมาบ้างแล้วในงานของสำนักเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนด (Communication Technology Determinism) แห่งโครอนโตที่ได้สำรวจว่า การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสื่อสารทุกครั้งจะมีผลต่อการขยายผัสสะ (Sense) ของมนุษย์ในแง่การเป็นอิสระจากกาลและเทศะดังข้อเสนอของแมคลูฮาน (McLuhan) เช่น การเขียนจดหมายได้ทำให้ การส่งข่าวสารของเราเอาชนะระยะทางได้ และเมื่อพัฒนามาเป็นโทรศัพท์ ก็สามารถเอาชนะทั้ง

ระยะทางและกาลเวลาได้ ผลกระทบในระดับบุคคลนี้ นอกจากจะหมายความในแง่ดีถึงการขยาย
 ผัสสะของมนุษย์แล้ว ยังมีความหมายในทางกลาง ๆ ว่า มนุษย์บางคนบางกลุ่มจำเป็นต้องต้อง
 ปรับเปลี่ยนระบบการสื่อสารของตนเองไปด้วย

ผลกระทบต่อวัฒนธรรมด้านข่าวสาร นอกจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสื่อสารจะ
 ทำให้เกิดผลกระทบต่อตัวบุคคลแล้ว การเปลี่ยนแปลงนี้ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ใน
 ส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมด้านข่าวสารด้วย

นักทฤษฎีแนวเทคโนโลยีกำหนดซึ่ง McQuail (1994 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2552,
 หน้า 105-106) ได้ประมวลคุณลักษณะเด่น ๆ ของแนวคิดของกลุ่มทฤษฎีนี้เอาไว้ดังนี้

1. เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นพื้นฐานของทุกสังคม
2. เทคโนโลยีแต่ละชนิดก็จะเหมาะสมกับรูปแบบ โครงสร้างสังคมแต่ละอย่าง
3. ขั้นตอนของการผลิต และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารจะเป็นตัวทำให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงของสังคม

4. การปฏิบัติเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสื่อสารในแต่ละครั้งจะทำให้เกิดการปฏิบัติ

เปลี่ยนแปลงสังคมตามมาเสมอ

จากแนวคิดในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร สรุปได้ว่า การสื่อสารเป็นการกระทำที่
 บุคคลหนึ่งนำเอาข้อมูล ข่าวสาร ไปถ่ายทอดให้อีกบุคคลหนึ่งเพื่อให้ทราบถึงความคิด ความรู้ ความ
 เข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งเป็นการกระทำที่สำคัญอย่างมากต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ ซึ่งการ
 เปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการสื่อสารมีผลกระทบต่อบุคคล และการถ่ายทอดข่าวสาร สำหรับ
 โทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีการสื่อสารในยุค
 ปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์

จากการศึกษาความหมายของพฤติกรรม (Behavior) พบว่า มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้
 พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของบุคคลนั้น ไม่รวมเฉพาะสิ่งที่แสดงปรากฏออกมา
 ภายนอกเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิ่งที่อยู่ภายในใจของบุคคล ซึ่งคนภายนอกไม่สามารถสังเกตเห็น ได้
 โดยตรง เช่น ค่านิยมที่ยึดถือเป็นหลักการประเมินสิ่งต่างๆ ทักษะคิด หรือเจตคติที่มีต่อสิ่งต่างๆ ความ
 คิดเห็น ความเชื่อ รสนิยม และสภาพจิตใจที่ถือว่เป็นบุคลิกภาพของบุคคลนั้น (ชูดา จิตพิทักษ์,
 2526, หน้า 2)

พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์ กระทำไม่ว่าสิ่งนั้นจะสังเกตได้หรือไม่
 ได้ เช่น การทำงานของหัวใจ การทำงานของกล้ามเนื้อ การเดิน การพูด การคิด ความรู้สึก

ความชอบ ความสนใจ เป็นต้น (ประภาเพ็ญ สุวรรณ และสวิง สุวรรณ, 2536, หน้า 10)
 พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของมนุษย์ไม่ว่าการกระทำนั้นผู้กระทำจะกระทำโดยรู้ตัว
 หรือไม่รู้จักก็ตาม (กระทรวงสาธารณสุข, 2542, หน้า 190)

พฤติกรรม หรือการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล เป็นผลมาจากอิทธิพลร่วมของปัจจัย 3
 ประการกล่าวคือ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ดังนั้นในการที่จะพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลง
 พฤติกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะต้องคำนึงถึงอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ รวมกัน ไม่ว่าจะเป็นนอิทธิพล
 จากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้น (Green, 1980, p. 796)

จากแนวคิดในเรื่องความหมายของพฤติกรรม สรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ
 หรือกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ที่ได้กระทำออกมา โดยอาจทำ ไปโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว ทั้งที่สังเกต
 ได้หรือสังเกตไม่ได้

สาเหตุของพฤติกรรม พุทธิรัตน์ วรรณกาญจนางกูร (2549, หน้า 8) ได้อธิบายถึงสาเหตุของ
 พฤติกรรมไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมต้องมีสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นนพฤติกรรมภายใน พฤติกรรมภายนอก พฤติกรรม
 ปกติ พฤติกรรมผิดปกติ ส่วนมีสาเหตุเป็นตัวผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรม เป็นสาเหตุที่บุคคลไม่รู้
 ก็ได้ เช่น การกระหายน้ำจะเดินไปหาน้ำดื่ม การร้องไห้เสียใจจากการถูกละคร เป็นต้น

2. สาเหตุอย่างเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องนำไปสู่พฤติกรรมเดียวกันได้ เช่น การฉีควัคซีนเด็ก
 นักเรียนบางคนร้องด้วยความเจ็บปวด บางคนยิ้มขณะถูกเข็มแทง เป็นต้น

3. พฤติกรรมที่แตกต่างกันอาจมาจากสาเหตุเดียวกันได้ เช่น นาย ก ชกหน้า นาย ข เพราะ
 นาย ก ดบศีรษะ นาย ข ก่อน ขณะเดียวกันนาย ค หัวเราะเมื่อถูกนาย ง ดบศีรษะเพราะเป็นเพื่อน
 สนุกกันมวและล้อเล่นกันอย่างนี้เสมอ

4. พฤติกรรมหนึ่งอาจมีหลายสาเหตุได้ เช่น การไปทานอาหารเย็นราคาแพง รับฟังเพลง
 อาจมีหลายสาเหตุ เช่น มีความหิว การชอบบริการ การชอบให้คนชมว่ามีรสนิยมสูง เป็นต้น

จากแนวคิดในเรื่องสาเหตุของพฤติกรรม สรุปได้ว่า พฤติกรรมของบุคคลที่มีขึ้นในแต่ละ
 ครั้งจะมีสาเหตุต่าง ๆ เป็นตัวผลักดัน ก่อให้เกิดพฤติกรรม และจะศึกษาให้เข้าใจถึงพื้นฐานของ
 พฤติกรรมเหล่านี้ เพื่อจะได้เข้าใจว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเหมือนกันหรือแตก
 ต่างกัน และมีองค์ประกอบใดที่เป็นสาเหตุให้แสดงออกมาหรือไม่แสดงออกมา

พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ หมายถึง การแสดงออกหรือความรู้สึกลึกลับถึงลักษณะ และ
 องค์ประกอบต่าง ๆ ของการใช้โทรศัพท์มือถือ ได้แก่ มารยาทในการใช้ ความปลอดภัย ความ
 จำเป็นในการใช้ ความทันสมัย และความเคยชิน ซึ่งพิจารณาพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือถึง
 ความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และมีผู้กล่าวในเรื่องนี้ดังนี้

ศิริขวัญ เครือแสง, ธิดารัตน์ บุตรดี, เพ็ญอรุณ เรืองสุวรรณ และพีรียา จันทร์ดาประดิษฐ์ (2552, หน้า 15) กล่าวถึงพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ 3 แบบ ดังนี้

1. แบบยอมจำนน คือ ผู้ใช้โทรศัพท์จะเชื่อว่าความต้องการของตนเองมีความสำคัญน้อยกว่าความต้องการของอีกฝ่าย และมักจะ

1.1 ไม่สามารถรักษาสีทธิ/ผลประโยชน์ของตนเองได้ และมักจะถูกอีกฝ่ายหนึ่งมองข้ามความต้องการ/สิทธิของตนเองไปได้ง่าย ๆ

1.2 แสดงความคิด ความรู้สึก ของตนเองอย่างไม่มั่นใจ เป็นเชิงขอโทษไปในตัว

1.3 ไม่สามารถพูด แสดงทัศนคติ หรือความรู้สึกได้จนจบ

2. แบบก้าวร้าว คือ ผู้ใช้โทรศัพท์แบบนี้มักเชื่อว่า ความต้องการของตนสำคัญกว่าความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง กล่าวคือจะมีการแสดงออกดังนี้

2.1 ปกป้องรักษาสีทธิ/ผลประโยชน์ของตนมากเกินไป จนเป็นการรุกรานสีทธิของผู้อื่น

2.2 แสดงความคิด ความรู้สึก และความเชื่อส่วนตัวด้วยวิธีไม่เหมาะสม

2.3 พูดจาวางโต คุกคามผู้อื่น

2.4 กล่าวโทษผู้อื่น

2.5 ชอบพูดขัดจังหวะ

3. แบบรักษาสีทธิ/ผลประโยชน์ คือ ผู้ใช้โทรศัพท์จะเชื่อว่า ความต้องการของตนเองสำคัญพอๆกับความต้องการของผู้อื่น ถึงแม้ความต้องการนั้นจะแตกต่างกัน และพยายามหาทางออกที่จะทำให้ทั้งเราและอีกฝ่ายหนึ่งพอใจ โดย

3.1 ปกป้องรักษาสีทธิ/ผลประโยชน์ของตนมากเกินไป จนเป็นการรุกรานสีทธิของผู้อื่น

3.2 แสดงความต้องการ ความรู้สึก และความคิดเห็นอย่างเปิดเผยชัดเจน

3.3 แสดงความไม่เห็นด้วยโดยไม่สร้างความรู้สึกที่เป็นปรีภักษ์

3.4 ร่วมมือกับอีกฝ่ายหนึ่งในการแก้ปัญหา

3.5 รับมือกับคำวิพากษ์วิจารณ์ได้เป็นอย่างดี

3.6 จัดการกับสถานการณ์ที่น่าอึดอัดใจ หรือกับคนที่ขาดทักษะในการโทรศัพท์ได้อย่างมีสีทธิผล

3.7 ถ้าไม่เข้าใจ หรือสงสัยอะไร จะถามเพื่อความกระจ่างชัดไม่ลังเล

3.8 ไม่รู้สึกว่าคุณเองผิดถ้าไม่สามารถให้คำตอบอีกฝ่ายได้ แต่จะบอกว่าตนเองจะพยายาม หาคำตอบให้

จากแนวคิดในเรื่องพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ จึงหมายถึง การกระทำที่แสดงออกด้วยการใช้โทรศัพท์มือถือ การวิเคราะห์ผู้ใช้โทรศัพท์มือถือตามลักษณะทางพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ ทำให้สามารถเข้าใจและเข้าถึงพฤติกรรมดียิ่งขึ้น ในด้าน กิจกรรมที่ต่างกัน ซึ่งลักษณะทางพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ ที่แตกต่างกันเป็นแรงขับเคลื่อนที่ร่วมทำกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตให้แตกต่างกัน

รูปแบบการใช้โทรศัพท์มือถือ

ตำนานไปรษณีย์โทรเลขสยาม พ.ศ. 2429 ถึง พ.ศ. 2468 ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับโทรศัพท์ในประเทศไทยไว้ว่า ประเทศไทยได้นำเอาโทรศัพท์มาใช้เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2424 ตรงกับรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยกรมกลาโหม (กระทรวงกลาโหมในปัจจุบัน) ได้ส่งเข้ามาใช้งานในกิจการเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ โดยติดตั้งที่กรมอุทการเรือกรุงเทพฯ 1 เครื่อง และป้อมยามปากน้ำเจ้าพระยา จังหวัดสมุทรปราการอีก 1 เครื่อง รวม 2 เครื่อง เพื่อจะได้แจ้งข่าวเรือเข้าออกในแม่น้ำเจ้าพระยาให้ทางกรุงเทพฯทราบ

พ.ศ. 2429 กิจการโทรศัพท์ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้น จำนวนเลขหมายและบุคลากรก็เพิ่มมากขึ้นจึงอยากแก่การบริหารงานของกรมกลาโหม ดังนั้น กรมกลาโหมจึงได้โอนกิจการของโทรศัพท์ให้ไปอยู่ในการดูแลและดำเนินการของกรมไปรษณีย์โทรเลข ต่อมากรมไปรษณีย์โทรเลขก็ได้ขยายกิจการโทรศัพท์จากภาครัฐสู่เอกชน โดยให้ประชาชน มีโอกาสใช้โทรศัพท์ได้ ในระยะนี้เครื่องที่ใช้จะเป็นระบบแม็กนีโต (Magneto) หรือระบบโลคอลแบตเตอรี่ (Local Battery)

พ.ศ. 2450 กรมไปรษณีย์โทรเลขได้สั่งโทรศัพท์ ระบบคอมมอนแบตเตอรี่ (Common Battery) หรือ เซ็นทรัล แบตเตอรี่ (Central Battery) มาใช้ซึ่งสะดวกและประหยัดกว่าระบบแม็กนีโตมาก

พ.ศ. 2479 กรมไปรษณีย์โทรเลขได้สั่งซื้อชุมสายระบบสตีปบายสตีป (Step by Step) ซึ่งเป็นระบบอัตโนมัติสามารถหมุนเลขหมายถึงกันโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านพนักงานต่อสาย (Operator) เหมือน โลคอลแบตเตอรี่ หรือ เซ็นทรัล แบตเตอรี่

พ.ศ. 2497 เนื่องจากกิจการ โทรศัพท์ได้เจริญก้าวหน้ามาก ประชาชนนิยมใช้แพร่หลายไปทั่วประเทศ กิจการใหญ่โตขึ้นมากทำให้การบริหารงานลำบากมากขึ้น เพราะกรมไปรษณีย์โทรเลขต้องดูแลเรื่องอื่นอีกมาก ดังนั้นเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497 จึงได้มีการพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติตั้งองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยขึ้น โดยแยกกองช่างโทรศัพท์กรมไปรษณีย์โทรเลขมาตั้งเป็นองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยขึ้น มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงคมนาคมมาจนถึงปัจจุบัน องค์การโทรศัพท์หลังจากที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้ว ก็ได้รับโอนงานกิจการโทรศัพท์มาดูแล

พ.ศ. 2517 องค์การโทรศัพท์ที่สั่งซื้อขุมสายโทรศัพท์ระบบคอสบาร์ (Cross Bar) มาใช้งานระบบคอสบาร์เป็นระบบอัตโนมัติเหมือนระบบสลับบายสลับแต่ทันสมัยกว่าทำงานได้เร็วกว่า มีวงจรพูดได้มากกว่า และขนาดเล็กกว่า

พ.ศ. 2526 องค์การโทรศัพท์ได้นำระบบขุมสาย SPC (Storage Program Control) มาใช้งาน ระบบ SPC เป็นระบบที่ควบคุมการทำงานด้วยคอมพิวเตอร์ (Computer) ทำงานได้รวดเร็วมาก ขนาดเล็ก กินไฟน้อย และยังให้บริการเสริมด้านอื่น ๆ ได้อีกด้วย

ในปัจจุบันขุมสายโทรศัพท์ที่ติดตั้งใหม่ ๆ จะเป็นระบบ SPC ทั้งหมด ระบบอื่น ๆ เลิกผลิตแล้ว ประเทศไทยเรากำลังเร่งติดตั้งโทรศัพท์เพื่อให้พอใช้กับประชาชน ดังจะเห็นจากโครงการ 3 ล้านเลขหมายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 และโครงการอื่น ๆ ต่อไป รวมทั้งวิทยุโทรศัพท์อีกด้วย เพื่อเสริมให้ระบบสื่อสารในประเทศไทยมีประสิทธิภาพ เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป (วิวัฒนาการโทรศัพท์มือถือในไทย, ม.ป.ป.)

ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลรูปแบบการใช้โทรศัพท์มือถือจาก เว็บไซต์ (เมื่อถือตามหมวดหมู่การใช้งาน, ม.ป.ป.) ประกอบกับผลของแบบสอบถามที่ได้แจกไปให้นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่านักศึกษาเหล่านี้มีรูปแบบการใช้โทรศัพท์มือถืออยู่ในกรอบของรูปแบบทั้ง 14 รูปแบบ ได้แก่

การสื่อสาร ส่ง SMS ฟังวิทยุ ฟังเพลง ถ่ายรูป ดูโทรทัศน์ เล่นเกมส์ ปฏิทินนัดหมาย ใช้เป็นนาฬิกาเวลา ดูหนัง จีพีเอส (GPS) / แผนที่นำทาง ใช้เป็นนาฬิกาปลุก อินเทอร์เน็ต ใช้เป็นโมเด็มต่อคอมพิวเตอร์ หรือเครื่อง โน้ตบุ๊ก

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตถือได้ว่ามีบทบาทอย่างมากในการดำเนินงานทางการตลาดในปัจจุบัน เพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตจะชี้ให้เห็นถึงลักษณะของผู้บริโภค และอธิบายถึงลักษณะทางจิตวิทยาของผู้บริโภคได้อย่างละเอียด และแม่นยำกว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยอธิบายให้นักการตลาดเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคของกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้วางแผนการตลาดได้อย่างเหมาะสม (ดารา ทีปะपाल, 2542, หน้า 167-178) ซึ่งจะช่วยให้สินค้าหรือบริการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดีขึ้น ปัจจุบันการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือการศึกษาผู้บริโภคในลักษณะกว้าง ๆ (General Approach) และการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับการศึกษาสินค้า หรือบริการประเภทใดประเภทหนึ่ง (Situation-specific Approach) ซึ่งจะเน้นการคาดเดาเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ รวมไปถึง

พฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อ (สุมาลี เหลืองดำรงกิจ, 2543, หน้า 31) เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการโฆษณา และประชาสัมพันธ์ (Media Planning) ในทางสื่อสารมวลชน การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyles) เป็นการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการแสดงออกของผู้รับสาร (สุรพงษ์ โสภนะเสถียร, 2534, หน้า 41) ตามแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางจิตวิทยา (Psychographics) ที่ว่าแรงจูงใจภายในซึ่งเป็นองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยา (เช่น ความเข้าใจในการรับรู้ บุคลิกภาพทัศนคติ การเรียนรู้และการจดจำ) เมื่อรวมกับแรงจูงใจภายนอก (เช่น ลักษณะด้านสังคม วัฒนธรรม ลักษณะทางประชากรศาสตร์ สถานะสภาพทางสังคม กลุ่มครอบครัว) จะส่งผลให้ผู้รับสารเกิดความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) และจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งรวมไปถึงพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อด้วย โดยพฤติกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลแสดงออกในเป็นประจำในวันหนึ่ง ๆ นั้น เราเรียกว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต และบุคคลแต่ละคนก็จะมีแนวคิดเกี่ยวกับตนเองที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่แตกต่างกัน และทำให้มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ในที่สุด การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตนอกจากจะทำให้เราเข้าใจที่มาที่ไปของพฤติกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันแล้ว ยังสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดคนออกเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อศึกษาเหตุผลที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งเรื่องเกี่ยวกับความคิด คน สินค้า รวมไปถึงทัศนคติ และการใช้สื่อ (สุมาลี เหลืองดำรงกิจ, 2543 หน้า 32) ด้วยเหตุนี้ รูปแบบการดำเนินชีวิตจึงเป็นหัวใจของการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคสินค้าและบริการ ที่มีบทบาทอย่างมากในยุคปัจจุบัน

แรงจูงใจ (Motivation) (สุกัญญา นูรณชชาชัย, 2553, หน้า 57-58) หมายถึง กระบวนการภายในจิตใจที่ผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมหรือการกระทำใด ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ (Need) ที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้เราจึงสามารถกล่าวได้ว่าแรงจูงใจเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมต่าง ๆ ในชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสินค้า บริการ หรือแม้แต่กระทั่งสื่อมวลชน โดยแรงจูงใจจะเกิดขึ้นจาก 2 ปัจจัยประกอบกัน ปัจจัยแรกคือ ความต้องการ ซึ่งหมายถึง ความไม่ลงรอยกันระหว่างสภาวะการณ์ตามความเป็นจริงของมนุษย์ กับสภาวะการณ์อันพึงปรารถนาตามความคิดของมนุษย์ หรือที่เรียกว่า เป้าหมาย (Goal) ซึ่งก็เป็นปัจจัยที่สองที่ทำให้เกิดแรงจูงใจนั่นเอง

Murray (1964, p. 132) แบ่งแยกความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 28 ชนิดด้วยกัน คือ

1. ความต้องการยอมรับ ยอมรับโทษ (Abasement) เป็นความต้องการที่รวมไปถึงการยอมรับความบาปเจ็บ การวิพากษ์วิจารณ์ การลงโทษ การยอมแพ้ ความยอมแล้วต่อผลกระทบ
2. ความต้องการประสบความสำเร็จ (Achievement) เป็นความต้องการทำสิ่งที่ยากให้สำเร็จ การเอาชนะ การบังคับควบคุม หรือจัดการเกี่ยวกับสิ่งของ คน หรือความคิดการทำสิ่งใดสิ่ง

หนึ่งโดยอิสระและรวดเร็ว

3. ความต้องการมีเพื่อน (Affiliation) ความต้องการการอยู่ใกล้ชิด และมีความสุขสนทนาร่วมกับผู้อื่นที่ตนชอบ

4. ความต้องการก้าวร้าวทำร้ายผู้อื่น (Aggression) ความต้องการต่อสู้

5. ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ความต้องการเป็นอิสระและสามารถกระทำสิ่งใดๆ ตามความต้องการ ความต้องการหลีกเลี่ยงหรือหยุดกระทำในกิจกรรมที่มีผู้อื่นเป็นผู้กำหนดให้ทำ

6. ความต้องการล้างแค้น (Counteraction) ความต้องการเอาชนะความอ่อนแอ และเก็บกดความกลัว ความต้องการชนะความล้มเหลว

7. ความต้องการป้องกันการกระทำของตนเองมิให้ถูกตำหนิ (Defendant)

8. ความต้องการเทอดทูนและยอมทำตามผู้อื่นที่เหนือกว่า (Deference)

9. ความต้องการมีอำนาจเหนือผู้อื่น (Dominance)

10. ความต้องการการอวดตนเอง (Exhibition) ความต้องการให้ตนเป็นที่ประทับใจของผู้อื่น ความต้องการให้ผู้อื่นเห็นและได้ชื่นเกี่ยวกับตน

11. ความต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด (Harm avoidance) ทางร่างกาย ความเจ็บป่วยและความตาย

12. ความต้องการหลีกเลี่ยงความล้มเหลวและความละอาย (Avoidance of Inferiority)

13. ความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น (Nurturance)

14. ความต้องการเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด หมดจด (Orderliness)

15. ความต้องการเล่น (Play) ความต้องการกระทำสิ่งสนุกสนาน

16. ความต้องการกีดกันผู้อื่น (Rejection) ความต้องการแยกตนเองออกจากสิ่งที่จะทำให้เกิดผลทางลบ

เกิดผลทางลบ

17. ความต้องการเสาะหาความสุขด้านความรู้สึกประทับใจ (Sentience)

18. ความต้องการแสวงหาสมบัติ (Acquisition)

19. ความต้องการได้รับความช่วยเหลือและเห็นใจ (Succorance)

20. ความต้องการเข้าใจ (Understanding) ความต้องการที่จะสามารถถามหรือตอบคำถาม

ทั่วไป และความสนใจในทฤษฎี

21. ความต้องการเลียนแบบผู้อื่น (Semblance)

22. ความต้องการแตกต่างจากผู้อื่น (Contrariness)

23. ความต้องการรักษาชื่อเสียงและศักดิ์ศรีของตน (Inviolacy)

24. ความต้องการเก็บรักษาและซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ (Conservation)
25. ความต้องการเก็บรักษาหวงแหน (Retention)
26. ความต้องการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ (Construction)
27. ความต้องการเป็นที่ยอมรับนับถือ (Recognition)
28. ความต้องการอยากรู้ (Cognizance)

เมื่อมนุษย์เกิดความต้องการขึ้นภายในจิตใจ มนุษย์จะค้นหา และระบุถึงเป้าหมายที่จะทำ ให้ตนบรรลุเป้าหมายตามความต้องการนั้น มนุษย์จะแสดงพฤติกรรม หรือกระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ เป้าหมายของตนเป็นจริง โดยอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดว่าเป็นประโยชน์ และสามารถสร้างความพึงพอใจให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น ผลិតภัณฑ์ และบริการต่าง ๆ รวมไปถึงสื่อมวลชน ด้วย เช่น เมื่อเกิดความต้องการข่าวสาร เป้าหมายที่มนุษย์ต้องการก็คือการเปิดรับข่าวสารและมี หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือที่ทำให้เป้าหมายนั้นเป็นจริง

คำว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หรือ Lifestyle นั้นเรามีหลายคำที่ใช้แทนกันได้ เช่นวิถีชีวิต การดำรงชีวิต นแบบการใช้ชีวิต แนวทางการดำรงชีวิต ในที่นี้ผู้วิจัยได้ยึดคำว่า รูปแบบการดำเนิน ชีวิต ไว้เป็นหลักสำหรับทำการวิจัยต่อไป สำหรับความหมายของคำว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตนั้น มี ผู้ศึกษาและได้ให้ความหมายต่าง ๆ ไว้ใกล้เคียงกันดังต่อไปนี้

Reimer (1995, pp. 124-125) กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ รูปแบบเฉพาะของ กิจกรรมในแต่ละวันที่แสดงความเป็นคนนั้น ๆ โดยที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลจะเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร คนแต่ละคนจะเลือกทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ ซึ่งก็อาจจะมี ใครคนอื่น ๆ ทำในสิ่งเหล่านั้นเหมือนกันก็เป็นได้ จึงมีคนจำนวนหนึ่งที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ เหมือน ๆ กัน

Mitchell (1992 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2541, หน้า 189) ได้กล่าวถึงแนวทางการ ให้การศึกษา รูปแบบการดำเนินชีวิตไว้ว่าคนเราจะพยายามที่จะมีชีวิตในแบบอย่างที่เราเชื่อ เราฝัน และให้คุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler (1997, p.173) ที่ว่า คนเราจะกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรากำลังดำเนินอยู่ หรือที่เราต้องการจะเป็น ดังนั้นถ้าเรา สามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตได้สำเร็จ เราก็เข้าใจว่าทำไมคนเราถึง แสดงออกเช่นนั้น และมีแบบแผนการดำเนินชีวิตเช่นนั้น

รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ รูปแบบกิจกรรมต่างๆของวิถีชีวิต รูปแบบการดำเนินชีวิต ของแต่ละบุคคลจะเป็นเอกลักษณ์ ก็อาจจะมีคนทำในสิ่งที่เหมือนกันก็เป็นได้ จึงมีคนจำนวนหนึ่งที่มี รูปแบบการดำเนินชีวิตที่เหมือน ๆ กัน

จากรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคมยุคปัจจุบัน จะสังเกตเห็นได้ว่า

สื่อมวลชนนั้นได้เข้ามามีบทบาทต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ที่คนแต่ละกลุ่มทำในแต่ละวัน ดังนั้นแนวคิดเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตกับสื่อมวลชน จึงเริ่มต้นด้วยการพิจารณากิจกรรมในชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งอาจจะแบ่งได้เป็น 2 กิจกรรมหลัก ๆ คือ กิจกรรมการทำงาน และกิจกรรมการพักผ่อน โดยในแต่ละกิจกรรมจะมีการศึกษาว่าสื่อเข้าไปมีบทบาทอย่างไรบ้าง โดยแนวคิดนี้ถือว่า ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมแบบใดก็ตาม ผู้รับสารจำเป็นจะต้องบริโภคสื่อ (Media Consumption) ด้วยเหตุผลบางประการ เช่น กลุ่มคนทำงานที่ต้องการติดตามข่าวสารจะเปิดรับโทรทัศน์ ในขณะที่นักธุรกิจต้องอ่านหนังสือพิมพ์ เพื่อดูราคาหุ้น และใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ กลุ่มวัยรุ่นดูเคเบิลทีวีเพื่อเป็นการพักผ่อน ฯลฯ งานวิจัยของ John (1972 อ้างถึงใน จุฑามาศ ธีรคติสิกร, 2542, หน้า 1) เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดให้เห็นถึงบทบาทของสื่อมวลชนต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาว่าง พบว่า คนที่มีอายุระหว่าง 65-16 ปี ในช่วงเวลา 1 สัปดาห์จะมีเวลาว่าง 38.5 ชั่วโมง หรือคิดเป็น ร้อยละ 23 ของเวลาทั้งหมด (168 ชั่วโมง) ส่วนเวลาที่เหลือจะใช้ไปในการพักผ่อน ร้อยละ 33 การทำงาน ร้อยละ 19 การดูแลครอบครัว ร้อยละ 12 และการดูแลตนเอง ร้อยละ 13 และเมื่อพิจารณาแบ่งแยกตามช่วงอายุแล้ว พบว่ากลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 25-18 ปี จะมีเวลาว่างมากที่สุดคือ 50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือ ร้อยละ 30 ของเวลาทั้งหมด ส่วนกลุ่มที่มีเวลาว่างน้อยที่สุดคือ กลุ่มอายุระหว่าง 55-46 ปี มีเวลาว่างเพียง ร้อยละ 21 สำหรับกิจกรรมที่ทำในเวลาว่างนั้น พบว่าการใช้สื่อเป็นกิจกรรมที่ทุกกลุ่มอายุใช้มากที่สุด รองลงมากิจกรรมทางสังคม ร้อยละ 19 และงานอดิเรก ร้อยละ 19

รูปแบบการดำเนินชีวิตได้เข้ามามีบทบาทต่อการศึกษาวิจัยทางด้านสื่อสารมวลชนในฐานะของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาว่าบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ต่างกันจะมีแบบแผนการใช้สื่อต่างกันอย่างไร ซึ่งในทางกลับกันผลการศึกษาวิจัยเรื่องแบบแผนการใช้สื่อของบุคคลต่าง ๆ ก็เป็นภาพสะท้อนถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ของสังคมได้อีกด้วย กาญจนา แก้วเทพ (2541, หน้า 311) ได้กล่าวถึงความสำคัญของรูปแบบการดำเนินชีวิต ในฐานะตัวแปรในการศึกษาวิจัยทางสื่อสารมวลชนไว้ว่า ผลจากการใช้ตัวแปรทางประชากร เช่น อายุ เพศ การศึกษา มาใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดแบ่งประเภทของผู้รับสารนั้น ได้ข้อสรุปว่า ตัวแปรเหล่านี้ มีลักษณะที่กว้างเกินไป และไม่ค่อยถูกนำมาใช้ โดยไม่สามารถอธิบายได้ว่า เพราะเหตุใดปัจจัยภายนอกเหล่านี้จึงมีความสัมพันธ์กับแบบแผนการใช้สื่อ และการรับสาร ในเวลาเดียวกันบรรดาตัวแปรด้านจิตวิทยาที่เป็นปัจจัยภายในเช่น ทักษะสติ บุคลิกภาพ ลักษณะทางอารมณ์ และแบบแผนวิถีคิด แม้ว่าจะเป็นตัวแปรที่ค่อนข้างมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับตัวแปรด้านการสื่อสาร แต่ก็เป็นตัวแปรในลักษณะไม่มีที่มาที่ไป เพราะไม่สามารถหาคำตอบได้ว่า เพราะเหตุใดคน ๆ หนึ่งถึงมีลักษณะทางจิตวิทยาเช่นนั้น นอกจากนี้การเก็บข้อมูลยังเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งทำให้มีการตั้ง

คำถามถึงความน่าเชื่อถือของการวิจัย จากจุดแข็งและจุดอ่อนของตัวแปรที่เป็นปัจจัยด้านคุณสมบัติของประชากรทั้งภายนอก และภายในดังกล่าว ปัจจุบันได้มีการพัฒนาตัวแปรใหม่ซึ่งก็คือ รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ได้จัดแบ่งประเภทของบุคคล โดยใช้เกณฑ์เรื่องรสนิยมน (Taste) และความชื่นชอบในเรื่องการใช้ชีวิตของบุคคลที่เป็นผลลัพธ์มาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางประชากร และคุณลักษณะทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคล

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตถูกกำหนดด้วยปัจจัยหลายประการด้วยกัน ซึ่งสามารถแสดงออกเป็นกรอบรูปแบบการดำเนินชีวิต และกระบวนการบริโภคได้

จากกรอบรูปแบบการดำเนินชีวิต (ภาพที่ 2-1) และกระบวนการบริโภคนี้ สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตถูกกำหนดด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ประสบการณ์ที่ผ่านมา (Past Experience) ลักษณะบางอย่างที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Innate Characteristics) และสถานการณ์ในปัจจุบัน (Current Situation) สิ่งดังกล่าวนี้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค (Consumption Behavior) โดยแต่ละคนจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง และจะได้รับการปรับปรุงแต่งขัดเกลาโดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ไปตามขั้นตอนของวงจรชีวิต (ดารา ทีปะปาล, 2542, หน้า 170) ดังนั้นรูปแบบการดำเนินชีวิตจึงมีลักษณะที่ไม่คงที่ สามารถเปลี่ยนแปลงไปมาได้ ถ้าปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพล

ภาพที่ 2-1 กรอบรูปแบบการดำเนินชีวิต และกระบวนการบริโภค (ดารา ทีปะปาล, 2542, หน้า 170)

อดุลย์ จาคูรงค์กุล (2546 อ้างถึงใน วรรณภา ปรีอทอง, 2551, หน้า 35-38) ได้กล่าวว่า การดำรงชีวิตของมนุษย์จะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มแต่ละกลุ่มมีกฎเกณฑ์ที่ทุกคนในกลุ่มพึงถือปฏิบัติ พฤติกรรมของแต่ละคนในกลุ่มจึง เป็นไปในทำนองเดียวกัน ไม่เพียงแต่เท่านั้น เมื่อกลุ่มสังคมชั้นทางสังคมและวัฒนธรรม พฤติกรรมของบุคคลในวัฒนธรรมเดียวกัน ก็จะมีรูปแบบที่เรียกว่า “ทำนองเดียวกัน” เช่นกัน บุคคลผู้เป็นสมาชิกของกลุ่ม ชั้นทางสังคมและวัฒนธรรมจะพัฒนาแบบแผนของการดำรงชีพ หรือใช้ชีวิต ตลอดจนถึงแบบแผนของการบริโภคขึ้นมาเพื่อใช้ในสังคมแบบหรือแบบแผนดังกล่าว เราเรียกว่า แบบของการใช้ชีวิต

สุปัญญา ไชยชาญ (2543, หน้า 132-133) กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง พฤติกรรมการใช้ชีวิต ใช้เงิน และใช้เวลาของบุคคลคนนั้น ซึ่งแสดงออกมาให้ปรากฏซ้ำ ๆ กันในสิ่งมิตต่อไปนี้ คือ

1. ทางด้านลักษณะประชากรที่ประกอบกันเข้าเป็นตัวคนคนนั้น (Demographics)

2. กิจกรรมที่เขาเข้าไปมีส่วนร่วม (Activities)
3. ความสนใจที่เขามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Interest)
4. ความคิดเห็นที่เขามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Opinion)

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541, หน้า 135) กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง รูปแบบของการดำรงชีวิตในโลกมนุษย์ โดยแสดงออกในรูปของ 1. กิจกรรม 2. ความสนใจ 3. ความคิดเห็น ซึ่งรูปแบบการดำรงชีวิตขึ้นกับวัฒนธรรม ชั้นของสังคมและกลุ่มอาชีพของแต่ละบุคคล นักการตลาดเชื่อว่า การเลือกผลิตภัณฑ์ของบุคคลขึ้นอยู่กับค่านิยมและรูปแบบการดำรงชีวิต ตัวอย่างรูปแบบการดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคสินค้า สำหรับผู้ที่ชอบเที่ยวกลางคืนหรือผู้ที่ชอบอยู่บ้านจะแตกต่างกัน

Engel, Kollat and Blackwell (1968 อ้างถึงใน วรรณภา ปรีอทอง, 2551, หน้า 36) ให้คำจำกัดความของกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นไว้ว่า

กิจกรรม หมายถึง การแสดงออกอย่างเด่นชัด เช่นการซื้อสินค้า หรือการคุยกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับบริการใหม่ ๆ ซึ่งแม้ว่าการแสดงออกเหล่านี้ จะสามารถสังเกตเห็นได้ แต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะวัดถึงเหตุผลของการกระทำได้โดยตรง

ความสนใจ เป็นความสนใจในบางวัตถุประสงค์ บางสถานการณ์ หรือบางเรื่อง ซึ่งหมายถึงระดับความตื่นตัวที่เกิดขึ้นพร้อมกับความเอาใจใส่เป็นพิเศษ หรือความเอาใจใส่แบบต่อเนื่อง

ความคิดเห็น เป็น “คำตอบ” ของแต่ละบุคคลในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นซึ่งเปรียบเสมือนเป็น “คำถาม” ในลักษณะของการตีความ ความคาดหวัง และการประเมินผล เช่น ความหวังเหตุการณ์ในอนาคต และการประเมินผลดีและผลเสียของการเลือกที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

วรรณภา ปรีอทอง (2551, หน้า 36) กล่าวว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตตามแนวคิดของผู้บริโภค มีความแตกต่างจากบุคลิกภาพอย่างชัดเจน รูปแบบการดำเนินชีวิตจะแสดงความหมายว่า ผู้บริโภคดำรงชีวิตอย่างไร ใช้เงินและแบ่งเวลาไปใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไรซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าเกี่ยวข้องกับการกระทำและพฤติกรรมที่เปิดเผย (Over Actions and Behaviors) ของผู้บริโภคที่สังเกตเห็นได้ ซึ่งแตกต่างจากบุคลิกภาพ ที่บรรยายลักษณะอันเกิดจากส่วนภายในเป็นส่วนมาก นั่นคือรูปแบบลักษณะของความคิด ความรู้สึก และการรับรู้

Kotler (2000 อ้างถึงใน วรรณภา ปรีอทอง, 2551, หน้า 36) กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง รูปแบบการใช้ชีวิตของบุคคลที่อยู่ในโลกที่แสดงออกมาในรูปของ กิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกมาในรูปของ 1. กิจกรรม 2. ความสนใจ 3. ความคิดเห็น ซึ่งบุคคลจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ต่างกััน

เราอาจแบ่งแบบของการใช้ชีวิตได้หลายแบบ บุคคลที่มีกิจกรรมนอกบ้าน มีแบบของการใช้ชีวิตดังนี้ (อดุลย์ จาตุรงค์กุล, 2543, หน้า 257)

1. แข่งกันแสวงหาความตื่นเต้น คือชอบเสียงอันตรายและแข่งขัน
2. ตื่นตัวที่จะไปสู่ธรรมชาติ คือ พักผ่อนนอกบ้านลดความเครียด
3. มุ่งรูปร่างดี คือ กิจกรรมนอกบ้านพาไปสู่การมีรูปร่างดี
4. มุ่งสุขภาพ เช่น ขับรถและเที่ยวสวนสัตว์เพื่อความพอใจและสุขภาพ
5. ไม่เครียด และไม่มีอะไรจูงใจได้ คือ ไม่สนใจกิจกรรมนอกบ้าน

Engel and other (1993, p. 449) ได้ให้คำนิยามของแบบของการดำรงชีพว่าเป็นแบบที่บุคคลดำรงชีพและใช้จ่ายเวลาและเงิน (Patterns in which people live and spend time and money) สามารถจำแนกให้เห็นได้ว่าคำนิยามนี้กล่าวถึง

1. วิธีที่เราดำรงชีพ (How we live) อาหารเข้าทานกาแฟ ขนมปัง และไข่ดาว
2. สินค้าที่เราซื้อ (Products we buy) สินค้ามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเสนอขาย เช่น มีอาหารสำเร็จรูปแช่เย็น ข้าวสารขายเป็นกิโลกรัมเป็นถุง มีการซื้อในแต่ละครั้งจำนวนมาก เพื่อเอาไว้ใช้นาน ๆ ต้องมีตู้เย็นไว้ถนอมอาหาร สรุปแล้ว วิธีการขายและวิธีการซื้อในสมัยปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้เหมาะกับแบบของการใช้ชีวิตของบุคคลในปัจจุบัน
3. วิธีการใช้สินค้า (How you use them) วิธีการใช้สินค้าสะดวกรวดเร็วขึ้น เช่น เสื้อผ้าที่ซื้อมานั่นสวมใส่ได้ทันที อาหารสำเร็จรูปปรุงได้ทันทีด้วยเตาไมโครเวฟ
4. มองสินค้าอย่างไร (What do you think about them) สินค้าถูกมองว่าจะนำมาใช้เพื่อผ่อนแรงและประหยัดเวลา

5. แบบของการใช้ชีวิตขึ้นอยู่กับปัจจัยมากมาย แบบดังกล่าวเป็นลักษณะที่ฝังแน่นในตัวบุคคลซึ่งได้รับการสร้างและขัดเกลาโดยการปฏิบัติต่อกันทางสังคม (Social – Inter – action) เมื่อบุคคลผ่านแต่ละขั้นตอนของวงจรชีวิต ดังนั้น แบบของการใช้ชีวิตจึงได้รับอิทธิพลของปัจจัยหลายอย่าง เช่น สถานการณ์ วัฒนธรรม ชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง ครอบครัว ความต้องการ ทัศนคติ และลักษณะส่วนบุคคล (Individual Characteristics) ฯลฯ เมื่อปัจจัยเหล่านี้เปลี่ยนแปลง แบบของการใช้ชีวิตจะเปลี่ยนไปด้วย

ตัวอย่างแบบของการใช้ชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน ดังนี้ (อดุลย์ จาตุรงค์กุล, 2543, หน้า 255 -257)

1. บทบาททางสังคม (Social Roles) โครงสร้างของความสัมพันธ์ของบทบาทภายในครอบครัวของไทยเปลี่ยนไปจากเดิมมาก แต่เดิมสตรีอยู่กับบ้านและทำหน้าที่ตัดสินใจกับเรื่องต่าง ๆ ภายในบ้านของตน สามีมักจะทำหน้าที่ในการตัดสินใจซื้อและซื้อของมาให้ ในปัจจุบันสตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้นออกไปทำงานนอกบ้าน จึงทำให้สตรี มีบทบาทสำคัญในการซื้อ และมีอำนาจซื้อในอัตราส่วนสูงที่เดียวในตลาด ซึ่งก็เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่แก่แบบของการใช้ชีวิตของครอบครัวไทย ในปัจจุบันนี้สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวต่างก็มีบทบาท และอิทธิพลต่อการซื้อสิ่งของให้กับครอบครัวมากทีเดียว เมื่อมีการตัดสินใจเลือกคราห์หรือของสินค้าใหญ่ ๆ ก็มักจะมีการร่วมกันตัดสินใจ

2. เวลาสำหรับการพักผ่อน (Leisure Time) ในปัจจุบันเราทำงานน้อยลงเหลือสัปดาห์ละ 5 วัน ดังนั้น “ปรัชญาของการใช้เวลาพักผ่อน” จึงมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของแบบของการใช้ชีวิต เราเห็นได้ว่าทุกวันนี้คนไทยตื่นตัวในเรื่องกิจกรรมและกีฬาเพื่อการพักผ่อนมากขึ้น เช่น ไปเที่ยว ชายทะเล สนใจศิลปกรรม สนใจดนตรี สนใจเกี่ยวกับดอกไม้ การแสดงมหรสพ การออกไปรับประทานอาหารนอกบ้าน เป็นต้น การเพิ่มเวลาพักผ่อนจะนำไปสู่แบบของการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันไปจากเดิม ตั้งแต่การดำรงชีพในครอบครัวไปจนถึงการแต่งกาย การใช้เครื่องทุ่นแรง เป็นต้น

3. ช่วงเวลาของชีวิต (Pace of Living) ในขณะนี้มีการเร่งช่วงเวลาของชีวิตมากขึ้น บุคคลจะไม่ใคร่เต็มใจที่จะรอเวลาที่จะตอบสนองความต้องการสำหรับสินค้าหรือบริการต่าง ๆ แม้ว่าเขาจะไม่มีเงินพอที่จะซื้อก็ตาม แนวโน้มทางสังคมและจิตวิทยาดังกล่าวนี้จะเพิ่มพูนความสำคัญในการให้สินเชื่อในการขายของนักการตลาด ตลอดจนจนถึงบริการขายผ่อนส่งของบริษัทต่าง ๆ และสถาบันการเงิน นอกจากนี้ยังทำให้บริษัทต่าง ๆ ต้องมีเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในรูปเครื่องจักร และระบบอัตโนมัติ มีเครื่องสำหรับขายสินค้า ตลอดจนเครื่องยนต์กลไกในการบรรจุ สินค้าผลิตสินค้า ประทับตราสินค้าไว้ เพื่อให้ทันกับความต้องการของสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคราคาก็อาจจะต่ำลง แต่บริการดีขึ้น

นอกจากเรื่องดังกล่าวมานี้ แบบของการใช้ชีวิตของผู้บริโภคยังเกี่ยวข้องกับต้นทุนในแง่ของเวลาและความพยายามที่ลงไปในการจ่ายของการบริโภคและการใช้ของผู้ซื้อด้วย ปัจจุบันการซื้อแต่ละครั้งสะดวกรวดเร็วกว่าแต่ก่อนมาก เนื่องจากการเพิ่มความสำคัญของการปฏิบัติการทางการตลาดมากขึ้น เช่น การใช้ตราหือและหีบหือที่เด่นดึงดูดใจ การโฆษณาและการส่งเสริมการขายที่เร้าใจยิ่งในยุคจรวดนี้ด้วยแล้วทุกสิ่งทุกอย่างที่ผลิตออกขายนั้น นักการตลาดพยายามพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ “ใช้ได้โดยฉับพลัน” (Instant-use) เราจะเห็นได้ จากผลิตภัณฑ์ นม น้ำส้ม กาแฟ โจ๊ก ข้าวต้ม น้ำปลาผง เครื่องแกงสำเร็จรูป เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพอใจแก่ผู้บริโภคในการอำนวยความสะดวก

ความสะดวกและความง่ายแก่การบริโภคผลิตภัณฑ์และเพื่อให้เหมาะกับการเปลี่ยนแปลงของแบบของการใช้ชีวิต

4. การเคลื่อนที่ทางสังคม (Social Mobility) การเคลื่อนที่ทางสังคมเป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของแบบของการใช้ชีวิตของผู้บริโภคซึ่งหมายถึงสิ่งต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนงานรายได้เพิ่ม และการแยกจากบุคคลยุคก่อนหน้าตนเป็นต้น การศึกษาที่เพิ่มขึ้นได้ยกระดับสนิยมและกลายเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มการเคลื่อนที่ทางสังคม นอกจากนั้นการศึกษาได้ทำให้งานเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายภายในชั้นของสังคมง่ายขึ้น และเป็นต้นเหตุให้บุคคลหวังที่จะหารายได้ที่สูงขึ้นในอนาคตปรากฏว่าในปัจจุบันนิสัยของการใช้จ่ายและแบบแผนของครอบครัวได้เปลี่ยนไป โดยขึ้นอยู่กับความปรารถนาและความคาดหวังมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับรายได้ ปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่าการใช้สินเชื่อมากขึ้นและการเคลื่อนที่ที่เพิ่มมากขึ้นชนชั้นกลางมีมากขึ้น การเคลื่อนที่ทางภูมิศาสตร์ก็มีมากขึ้นด้วย บุคคลย้ายจากท้องถิ่นเข้าไปอยู่ในเมืองใหญ่โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครจนแน่นไปหมด

แบบของการใช้ชีวิตของเราแต่ละคนนำไปสู่การแสดงออกของสถานการณ์ ประสบการณ์ชีวิต ค่านิยม ทักษะคติ และความคาดหวัง แบบของการใช้ชีวิตได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ มากมาย บุคคลและครอบครัวต่างก็มีแบบของการใช้ชีวิต แบบของการใช้ชีวิตของครอบครัว ถูกกำหนด (ส่วนหนึ่ง) โดยแบบของการใช้ชีวิตของตัวบุคคล และในทำนองกลับกัน แบบของการใช้ชีวิตของตัวบุคคลก็จะถูกกำหนด (ส่วนหนึ่ง) โดยครอบครัว

กำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตตัวใดตัวหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป แต่โดยมากแล้วบุคคลส่วนใหญ่จะรักษารูปแบบการดำเนินชีวิตของตนเองไว้หรือถ้าจะเปลี่ยนแปลงก็จะเป็นไปในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป

ประเภทของรูปแบบการดำเนินชีวิต

Remier (1995 อ้างถึงใน สุกัญญา บูรณดชาชัย, 2553, หน้า 62-63) ได้แบ่งรูปแบบการดำเนินชีวิตไว้ กลุ่มดังนี้

1. รูปแบบการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นด้านวัฒนธรรม (Cultural Orientation) คือ รูปแบบการดำเนินชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือประเพณีนิยมในแต่ละสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมระดับชาวบ้านหรือระดับสูงก็ตาม เช่น การชมการแสดงทางวัฒนธรรมทางวัฒนธรรม การสนใจนิทรรศการทางศิลปะ

2. รูปแบบการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นด้านสังคม (Social Orientation) หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องรอบตัวที่เห็นว่า

สำคัญ นอกเหนือจากสิ่งที่เป็นอยู่ทั่วไปและเป็นสิ่งที่ควรค่าต่อการที่บุคคลจะเข้าไปร่วมทำเพื่อส่วนรวม เช่น เรื่องการเมือง และสภาพแวดล้อม เป็นต้น

3. รูปแบบการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นด้านบันเทิง (Entertainments Orientation) หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตที่แสดงให้เห็นถึง กิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ และความบันเทิงของตนเองมากกว่าสิ่งอื่น ๆ เช่น การชมภาพยนตร์ การซื้อสินค้าเพื่อสนองความพอใจส่วนตัว

4. รูปแบบการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นด้านบ้าน และครอบครัว (Home and Family) หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตที่แสดงให้เห็นถึง กิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นที่มีลักษณะของความใกล้ชิด และเป็นเรื่องส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง บ้าน และคนในครอบครัวของตนเอง เช่น การทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว

5. รูปแบบการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นด้านกีฬา กิจกรรมกลางแจ้ง และสุขภาพ (Sport and Outdoor Orientation) หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตที่แสดงให้เห็นถึง กิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นเกี่ยวกับครีมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง เช่น การเล่นกีฬา สุขอนามัยในการรับประทานอาหาร รวมไปถึงการใช้ชีวิตกลางแจ้ง เช่น การแคมป์ปิ้ง ประโยชน์ของการศึกษาเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิต

6. รูปแบบการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดเป็นนักศึกษา เป็นกลุ่มที่มีภารกิจเน้นการพัฒนาตัวเองและการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นจึงเพิ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นอีกด้านหนึ่งคือ รูปแบบการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน การติดตามรายวิชาที่เรียน และการสอบถามข้อมูลทางการศึกษา

แนวคิดด้านประชากรศาสตร์

รูปแบบการดำเนินชีวิต นั้นนอกจากจะเกิดจากแรงขับภายในซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาของบุคคลแล้ว แรงขับภายนอกก็มีส่วนสำคัญที่ร่วมกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะทางประชากรศาสตร์

ดังนั้น ในการศึกษาในเรื่อง พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการดำเนินชีวิต นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา พ.ศ. 2554 นั้นจำเป็นที่จะต้องศึกษาผู้ใช้โทรศัพท์มือถือตามหลักประชากรศาสตร์ ควบคู่ไปกับการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต หรือลักษณะทางจิตวิทยา (Psychographics) ซึ่งจะสามารที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แนวคิดด้านประชากรศาสตร์เป็นทฤษฎีที่อยู่บนพื้นฐานของหลักการที่ว่า พฤติกรรม

ต่าง ๆ ของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นจากแรงขับภายนอกที่มากระตุ้น (Exogenous Factors) และพฤติกรรม ส่วนใหญ่ของเราจะจะเป็นไปตามแบบฉบับที่สังคมวางเอาไว้ และสังคมมักกำหนดให้บุคคลมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน มีแบบแผนพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เช่น ทำทางเอียงอายจะดูน่ารักสำหรับเด็กสาว แต่ดูไม่สมวัยเลยสำหรับหญิงชรา กล่าวโดยสรุปก็คือ แนวคิดนี้เชื่อว่า คนที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันก็จะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปด้วย (อรรถวุฒิ ศิวลวุฒิกุล, 2548, หน้า 19)

เพศ ผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันทั้งด้านความคิด ค่านิยม และทัศนคติ การศึกษา หรือความรู้ ที่นอกจากจะเป็นลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อ ผู้ใช้ โทรศัพท์มือถือแล้ว ยังเป็นตัวแปรต้นที่กำหนดถึงตัวแปรอื่น ๆ ที่ต่อเนื่องตามมาอีกด้วย (กาญจนา แก้วเทพ, 2541, หน้า 182) ทั้งในส่วนของอาชีพ และรายได้ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มากำหนดการใช้ชีวิตและพฤติกรรมการสื่อสารของคนในสังคม คนที่จะได้รับการศึกษาที่แตกต่างกัน ในระบบการศึกษาที่แตกต่างกัน หรือสาขาวิชาที่แตกต่างกันย่อมมีความรู้สึนึกคิด-อุดมการณ์ ทัศนคติ ค่านิยม และความต้องการที่แตกต่างกันออกไป คนที่มีการศึกษาสูงหรือความรู้ดีเป็นคนที่ไม่ค่อยเชื่ออะไรง่าย ๆ ทุกอย่างต้องมีเหตุผลสนับสนุนเพียงพอ (ปรเมศ สตะเวทิน, 2539, หน้า 108)

อาชีพ คนที่มีอาชีพแตกต่างกันก็จะมีมองโลก และมีแนวความคิด ทัศนคติและค่านิยมต่อสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกัน แต่สำหรับการศึกษารุ่นนี้กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดเป็นนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงปีการศึกษา พ.ศ. 2554 มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัด ชลบุรี จึงไม่กล่าวถึงปัจจัยในเรื่องนี้

รายได้ รายได้เป็นดัชนีที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการที่จะวัดฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและบุคคลรายได้จะผันแปรตามระดับการศึกษาและอาชีพ มักนิยมพิจารณาจากรายได้ของบุคคลหรือรายได้ของครัวเรือนต่อหน่วยเวลา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541, หน้า 180-181) รายได้เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริโภค รายได้เป็นเครื่องมือกำหนดความต้องการของคนตลอดจนกำหนดความคิดของคน กำกับสิ่งต่าง ๆ และพฤติกรรมต่าง ๆ รายได้เป็นสิ่งที่นักการตลาดและนักโฆษณาตระหนักถึงเสมอในการวางแผนการ โฆษณา นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายด้านราคาจะสัมพันธ์กับรายได้ของผู้บริโภคด้วย (สุวรรณา วงษ์กะพันธ์, 2531, หน้า 41) รายได้จึงเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญต่อ ทัศนคติและพฤติกรรมการบริโภคด้วย

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดเป็นนักศึกษา เป็นกลุ่มที่มีภารกิจเป็นนักศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นบุคคลที่ยังไม่ได้ทำงาน เพราะฉะนั้นรายได้ของนักศึกษาในการศึกษาเรื่องนี้ หมายถึงเงินที่รับจากผู้ปกครอง

การวิเคราะห์ผู้ใช้โทรศัพท์มือถือตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ ทำให้สามารถเข้าใจและเข้าถึงพฤติกรรมดียิ่งขึ้น ในด้าน เพศ การศึกษา และรายได้ที่ต่างกัน ซึ่งลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันเป็นแรงขับเคลื่อนที่ร่วมทำกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตให้แตกต่างกัน

เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนชญาน์ จันทร์ธิวัตรกุล (2542, หน้า 106, 110) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ ของรูปแบบการดำเนินชีวิตกับพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพและความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจในเรื่องสุขภาพอนามัยที่น่าสนใจคือ กลุ่มที่สนใจวิธีปฏิบัติตัวเพื่อสุขภาพที่ดี กลุ่มนี้อยากรู้วิธีปฏิบัติตัวให้มีชีวิตยืนยาววิธี ที่ทำให้สุขภาพดีด้วยการรับประทานอาหารอย่างถูกหลักวิธี ปฏิบัติตัวให้ห่างจากโรคร้ายไข้เจ็บ และกลุ่มที่สนใจในเรื่องสุขภาพของตนเอง และสมาชิกในครอบครัวกลุ่มนี้สนใจเรียนหนังสือหลักสูตรสั้น ๆ ใส่ใจในสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว สนใจอ่านข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยอยู่เสมอและเข้าร่วมกิจกรรมอบรมความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ จากการวิเคราะห์ ความแปรปรวนพบว่าพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคแตกต่างกันไปตามเพศ สถานภาพสมรสระดับการศึกษา และการดูแลสุขภาพ ส่วนความแตกต่างของพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพตามลักษณะทางประชากรศาสตร์อื่น ๆ พบว่าผู้ที่มีอายุ อาชีพ รายได้ และสถานะสุขภาพต่างกัน มีพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพไม่แตกต่างกัน

Georgeta, Teodora and Ion (2007) ได้ร่วมกันทำการวิจัยเรื่อง An Alternative to the Traditional Methods in Education – M- Learning: a Glance into the Future ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ได้มีการสรุปข้อดี/ข้อจำกัดของการศึกษาผ่าน โทรศัพท์มือถือไว้ดังนี้

ข้อดีของการศึกษาผ่าน โทรศัพท์มือถือ

1. นักศึกษาสามารถใช้เวลาเรียนรู้ได้เต็มที่
2. เรียนรู้ได้ง่ายเป็นบทเรียนส่วนใหญ่จะเน้นภาพเป็นหลัก
3. เทคโนโลยี GPS ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามต้องการไม่ว่าจะอยู่ที่ใด
4. ราคาอุปกรณ์ถูกกว่า PC
5. ขนาดและน้ำหนักน้อยกว่า PC
6. นักศึกษาสามารถจัดสรรเวลาเรียนให้ตรงตามความต้องการของตนเอง
7. มีบทเรียนอยู่เป็นจำนวนมากและบทเรียนเหล่านี้ราคาไม่แพง

ข้อจำกัดของการศึกษาผ่านโทรศัพท์มือถือ

1. ความสัมพันธ์ของอาจารย์และนักศึกษาจะลดลง
2. ไม่รู้ผลตอบรับ กิริยาและผลการตอบสนองของนักศึกษาได้
3. ยังมีความเป็นไปได้ในปัจจุบันน้อย เนื่องจากนักศึกษายังไม่มีเครื่องมือครบทุกคน
4. มีข้อจำกัดในการแสดงผลเนื่องจากจอภาพเล็ก
5. เกิดการเปรียบเทียบการเรียนรู้ระหว่าง PC และ โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้ในการศึกษา
6. ราคาสูงเนื่องจากอุปกรณ์และเทคโนโลยีได้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ
7. อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของนักเรียนจากคลื่นวิทยุของเครื่องโทรศัพท์เคลื่อนที่
งานวิจัยที่ได้ศึกษามานั้นแสดงให้เห็นว่าการใช้เครื่องมือสื่อสารทางการศึกษามาช่วยในการ
เรียนการสอน จะเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษาให้กับผู้เรียนได้ อีกทั้งตัวผู้เรียนก็มีความพึงพอใจ
ในการใช้สื่อเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ด้วย

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University